

De mecenas is van alle tijden

Het mecenaat gaat terug tot de Romeinse tijd, maar is actueler dan ooit. Door overheidsbezuinigingen wordt privaat geld voor cultuur, natuur en wetenschap de laatste jaren steeds belangrijker. Een kaartje kopen voor een concert, tentoonstelling of natuurpark is niet genoeg, er is meer steun nodig. Van de moderne mecenas.

Door Annette Zeelenberg

De mantelzorg voor de kunsten

“De mecenas moet de mantelzorg voor de kunsten worden”, vindt kunstwetenschapper Renée Steenbergen. Door overheidsbezuinigingen zijn culturele instellingen, maar ook monumentenzorg en natuur- en wetenschapsinitiatieven steeds afhankelijker geworden van ondersteuning door particulieren en bedrijven – de mecenasen van deze tijd. Steenbergen doet sinds 1 juli van dit jaar aan de Universiteit Utrecht onderzoek naar het mecenaat in tijden van recessie (2008-2013) en kijkt daarbij vooral naar de motivatie van gevers. Hiermee wil Steenbergen culturele instellingen helpen om de potentiële mecenas op de juiste manier te benaderen. Het blijkt dat de economische crisis juist kan stimuleren om aan de cultuursector te geven. “Omdat er zoveel publiciteit over de bezuinigingen is, voelen mensen de urgentie”, zegt Steenbergen. Haar onderzoeksplek – een initiatief van de Stichting Geef om Cultuur – wordt onder meer gefinancierd door het Prins Bernhard Cultuurfonds, dat zich als particulier fonds al bijna 75 jaar inzet voor behoud van cultuur, natuur en wetenschap in Nederland. Kennis over gedrag en voorkeuren van donateurs aan kunst en wetenschap is nog schaars in Nederland en het onderzoek van Steenbergen moet daarin verandering brengen.

De echte Maecenas

De moderne mecenas treedt in de voetsporen van de Romeinse staatsman Gaius Cilnius Maecenas, die leefde van het jaar 70 tot het jaar 8 voor Christus. Maecenas was een zeer vermogend man die verschillende dichters geld gaf om hun werken te kunnen maken. Onder hen de groten van die tijd, zoals Vergilius en Horatius, die uit erkentelijkheid voor de ondersteuning door hun mecenas een groot aantal gedichten aan hem opdroegen.

19e-eeuwse filantropie

In de 19e eeuw kwam het particulier initiatief in Nederland tot grote bloei. Vermogende zakenlieden en aristocraten waren betrokken bij de totstandkoming van culturele instellingen. Hun motieven daarvoor waren divers. Het oprichten van bijvoorbeeld musea had een duidelijk opvoedkundig doel, maar er was ook sprake van profilering: veel filantropen wilden zich graag onderscheiden met hun schenking.

Tegenwoordig kijken we soms jaloers naar de uitbundige Amerikaanse geefcultuur, met het idee dat het daar allemaal is begonnen. De filantropie aan de andere kant van de oceaan is echter juist voortgekomen uit het West-Europese mecenaat van de 19e eeuw. Vermogende Amerikanen kwamen naar Europa om te zien hoe culturele instellingen gefinancierd werden door particulieren en introduceerden de filantropie in de Verenigde Staten pas vanaf halverwege de 19e eeuw.

Particuliere cultuurtempels

Aan de mecenasen van de 19e en begin 20e eeuw hebben we in Nederland menig museum en een concertzaal te danken. Zo werd de basis voor

het huidige Rijksmuseum gelegd toen bankier Adriaan van der Hoop in 1854 zijn kunstverzameling met werken van onder meer Rembrandt en Vermeer aan de gemeente Amsterdam naliet. De successierechten hiervoor werden betaald door welvarende burgers. Ook het Kröller-Müller Museum in Park de Hoge Veluwe is een voorbeeld van particulier initiatief. Hélène Kröller-Müller bracht haar bijzondere kunstcollectie in het museum onder en stelde dit open voor publiek. En het Concertgebouw in Amsterdam was het initiatief van zes muziekliefhebbers die de bouw via een aandelenuitgifte financierden.

De overheid als mecenas

In de jaren na de Tweede Wereldoorlog werd de actieve rol van het particuliere mecenaat minder prominent. Het idee van de verzorgingsstaat won terrein, en daarbij hoorde ook de opvatting dat de overheid de cultuur moest beschermen. Met diverse subsidieregelingen werden kunst en cultuur gesteund. Een van de bekendste was de BKR-regeling, waarbij gemeenten werken van beeldend kunstenaars aankochten. De Nederlandse overheid vervulde zo jarenlang de rol van mecenas en zorgde voor een brede en bloeiende culturele sector.

Huis van het mecenaat

Maar tijden veranderen. In de 21e eeuw is het ondersteunen van cultuur, natuur en wetenschap geen vanzelfsprekende overheidstaak meer, maar het belang ervan voor de maatschappij nog steeds even groot.

Wij hebben u nodig! roept de cultuursector burgers, bedrijven en fondsen toe. En andersom willen steeds meer particulieren en bedrijven een bijdrage leveren aan de maatschappij.

De huidige opleving van het mecenaat brengt veel vragen met zich mee, zowel van gevers als van culturele instellingen. Over vraag en aanbod, schenken, beleggen, lenen, nalaten en het beheren van fondsen. Daarnaast geeft de moderne mecenas ook graag zelf invulling aan ideeën en wil hij nauw betrokken blijven bij de uitvoering ervan. Het Prins Bernhard Cultuurfonds, al sinds de Tweede Wereldoorlog zelf actief aanjager van het particulier initiatief, brengt partijen bij elkaar, geeft advies en zoekt samenwerkingsmogelijkheden om extra geld bij elkaar te krijgen voor cultuur, natuur en wetenschap in Nederland. Vanuit dit ‘huis van het mecenaat’ worden jaarlijks bijna 4.000 initiatieven ondersteund.

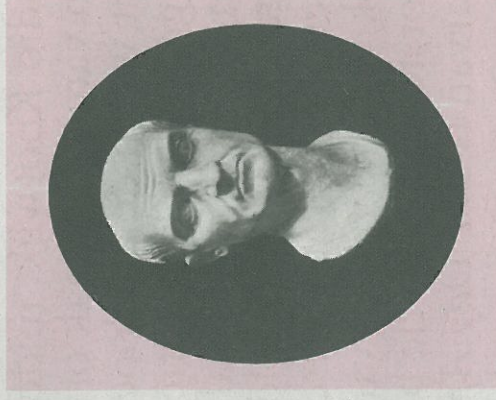
Kijk voor meer informatie op
www.dekunstvanhetgeven.nl
www.cultuurfonds.nl/historie
www.reneesteenbergen.com

“Nederland heeft een rijk cultuurleven en dat danken we voor een deel aan particuliere gulle gevers uit het verleden. Denk aan het Concertgebouw dat met aandelen van particulieren werd gefinancierd. Of denk aan het Rijksmuseum dat door de staat, de stad Amsterdam en sociaal bewogen mecenasen werd gesticht.

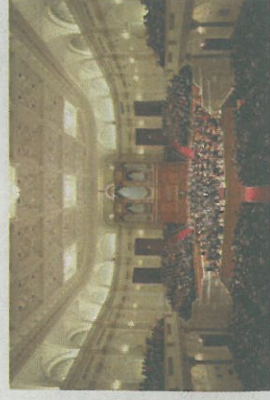
Natuurlijk heeft de staat inmiddels een belangrijke taak in het beheer, behoud en ontwikkeling van een bloeiend en gezond cultureel leven. Maar zonder de grote betrokkenheid van gulle gevers reddden we het inmiddels niet meer. Daarom is mecenaat terug van weggeweest.

Geven aan cultuur betekent geven óm cultuur. Daarom helpen we een handje met belastingvoordelen via de Geefwet en met informatie voor gevers en makers via daargeefjeom.nl. Het Prins Bernhard Cultuurfonds vervult als ‘Huis van het Mecenaat’ een belangrijke rol als adviseur en intermediair voor het mecenaat in Nederland.”

Minister Jet Bussemaker,
 Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

De echte mecenas: Gaius Cilnius Maecenas

Concertgebouw, Amsterdam

Rijksmuseum, Amsterdam

Panorama Mesdag

Teylers Museum, Haarlem

Museum De Pont

Op de foto's: culturele instellingen mede mogelijk gemaakt door een mecenas.